

Innhold

Forord.....	15
DEL I Innføring.....	19
KAPITTEL 1 De mest alvorlige forbrytelser	21
1. Hva boken handler om	21
2. Terminologi	24
3. Språk, sitater og fotnoter.....	25
4. Straffeloven 1902 og straffeloven 2005	25
5. Forekomsten av de mest alvorlige forbrytelser	26
5.1 Generelt	26
5.2 Aggresjonsforbrytelser.....	28
5.3 Folkemord og forbrytelser mot menneskeheten	30
5.4 Krigsforbrytelser.....	32
5.5 Tortur.....	32
5.6 Terror	34
5.7 Bruk av masseødeleggelsesvåpen	34
6. Strafferettslig ansvar for de mest alvorlige forbrytelser.....	35
7. Systematikk.....	35
DEL II Alminnelig del.....	37
KAPITTEL 2 Norsk og internasjonal strafferett.	
Oversikt	39
1. Norsk strafferett og internasjonal strafferett: to rettssystemer	39
2. Norsk strafferetts virkeområde	41
2.1 Rettssubjektene	41
2.1.1 Fysiske personer og foretak	41
2.1.2 Den norske stat	41

2.2 Geografisk virkeområde	43
2.2.1 Fysiske personer	43
(1) Handlinger foretatt innenfor norsk område.....	43
(2) Handlinger foretatt utenfor norsk område	43
2.2.2 Foretak.....	47
(1) Problemstilling	47
(2) Handlingen er foretatt på norsk område	47
(3) Foretaket registrert i Norge. Handlingen er foretatt utenfor norsk område	48
(4) Foretaket er registrert i utlandet. Handlingen er foretatt i utlandet.....	48
(5) Betydningen av eierforholdene	49
2.2.3 Utformingen av strl. 2005 § 5.....	49
2.3 Straffereglens virkeområde i tid.....	49
2.4 Immunitet	50
2.4.1 Begrepet immunitet	50
2.4.2 Immunitet i norsk intern rett	51
2.4.3 Immunitet i norsk rett som følge av folkerettslige forpliktelser	51
2.5 Prosessuelle regler	53
2.5.1 Tiltaltes tilstedeværelse	53
2.5.2 Påtaleregler	53
2.5.3 Andre prosessuelle regler.....	54
3. Internasjonal strafferetts virkeområde.....	55
3.1 Oversikt.....	55
3.2 Forbrytelseskategorier	55
3.2.1 Nürnberg-domstolen og Tokyo-domstolen	55
3.2.2 Jugoslavia-domstolen og Rwanda-domstolen	56
3.2.3 Den internasjonale straffedomstolen	58
3.2.4 Andre internasjonale straffedomstoler.....	59
3.3 Rettssubjektene	59
3.4 Geografisk virkeområde	60
3.4.1 Nürnberg-domstolen og Tokyo-domstolen	60
3.4.2 Jugoslavia-domstolen og Rwanda-domstolen	60
3.4.3 Den internasjonale straffedomstolen	60
3.5 Virkeområde i tid.....	61
3.6 Immunitet	62
3.7 Tiltaltes tilstedeværelse.....	63
3.8 Påtaleregler	63
4. Forholdet mellom norske og internasjonale domstoler (ne bis in idem-regelen)	65

KAPITTEL 3 Straffbarhetsbetingelsene etter norsk og internasjonal strafferett.....	67
1. Oversikt	67
2. Den straffbare atferden	68
3. Skyld.....	70
3.1 Begrepet skyld.....	70
3.2 Straffbarhetsbetingelsen skyld i norsk og internasjonal strafferett	71
3.3 Faktisk og rettslig uvitenhet (villfarelser)	73
4. Uskyldspresumsjonen	74
KAPITTEL 4 Metode og kildebruk.....	77
1. Gjeldende norsk strafferett	77
2. Gjeldende internasjonal strafferett.....	78
2.1 Oversikt.....	78
2.2 Jus cogens, erga omnes, Nürnberg-prinsippet og Den martenske klausul	79
2.3 Legalitetsprinsippet	83
2.4 Bestemmelser om folkerettslige rettskilder i traktater	84
2.4.1 Statuttene for Den internasjonale domstolen artikkel 38 nr. 1.....	84
2.4.2 Roma-vedtektenes artikkel 21	85
2.4.3 Wien-konvensjonen om traktatretten artikkel 31.....	88
2.4.4 FN-paktens artikkel 103.....	89
2.5 Avgjørelser i eller uttalelser fra internasjonale domstoler	89
2.5.1 Problemstilling	89
2.5.2 Nürnberg-domstolen og Tokyo-domstolen	89
2.5.3 Den internasjonale straffedomstolen	90
2.5.4 Jugoslavia-domstolen og Rwanda-domstolen	90
2.5.5 Den internasjonale domstolen	91
2.5.6 Den europeiske menneskerettsdomstolen.....	93
2.6 Forarbeider til traktater.....	93
2.7 Uttalelser eller avgjørelser fra FN-organer	94
2.8 Juridisk teori, herunder uttalelser fra FNs folkerettskommisjon.....	95
2.9 Reelle hensyn	95
2.10 Oppsummering.....	96
3. Rettskildemessige bånd mellom norsk strafferett og internasjonal strafferett.....	96
3.1 Problemstilling.....	96

3.2 Norsk straffelovgivning skal ikke stride mot folkerettslige forpliktelser	98
3.3 Presumsjonsprinsippet	100
3.4 Norsk strafferett gjelder med de begrensninger som følger av folkeretten	101
4. Forholdet mellom de internasjonale menneskerettigheter og internasjonale forbrytelser	101
4.1 Oversikt.....	101
4.2 Norsk rett	102
4.3 Folkeretten.....	103
5. Metodiske redegjørelser i den løpende fremstillingen	104

DEL III De mest alvorlige forbrytelser..... 107

KAPITTEL 5 Aggresjonsforbrytelsen	109
1. Problemstilling	109
2. Aggresjonsforbrytelsen i folkeretten.....	110
2.1 Forbudet mot bruk av militær makt	110
2.2 Straffansvaret. Historikk	113
2.3 Den straffbare handlingen	115
2.3.1 Problemstilling	115
2.3.2 Forbudet mot maktbruk i FN-paktens artikkel 2 nr. 4	116
2.3.3 Kravet til maktbruk for at det skal foreligge en aggresjonsforbrytelse	118
2.3.4 Traktatfesting av definisjon av aggresjonsforbrytelsen	121
2.3.5 Selvforsvarsretten	121
2.3.6 Humanitær intervensjon.....	126
2.4 Skyldkravet	128
3. Aggresjonsforbrytelsen i norsk rett	128
3.1 Forbudet mot angrepskrig i Grl. § 26.....	128
3.2 Straffansvar for å gå til angrepskrig.....	129
3.3 Skyldkravet	130
4. Angrepene på Jugoslavia (1999), Afghanistan (2001) og Irak (2003) etter folkeretten og norsk rett	130
4.1 Problemstillinger	130
4.2 Angrepet på Jugoslavia (Kosovokrigen, 1999)	131
4.3 Angrepet på Afghanistan (2001)	135
4.4 Angrepet på Irak (2003)	139
5. Norge og de nye krigene	140

KAPITTEL 6 Folkemord	143
1. Folkemord i folkeretten.....	143
1.1 Oversikt.....	143
1.2 Gjerningsbeskrivelsen	144
1.2.1 Definisjon	144
1.2.2 Gruppebeskyttelse	145
1.2.3 Handlingene	148
1.2.4 Hensikten med handlingen: hel eller delvis ødeleggelse av gruppen	150
1.2.5 Handlingen må være en del av et mønster av lignende handlinger	151
1.2.6 Fullbyrdelse	151
1.3 Skyldkravet	151
2. Folkemord i norsk rett	152
2.1 Oversikt.....	152
2.2 Gjerningsbeskrivelsen	153
2.3 Skyldkravet	153
KAPITTEL 7 Forbrytelser mot menneskeheten.....	155
1. Forbrytelser mot menneskeheten i folkeretten.....	155
1.1 Oversikt.....	155
1.2 Gjerningsbeskrivelsen	156
1.3 Skyldkravet	158
2. Forbrytelser mot menneskeheten i norsk rett	159
2.1 Oversikt.....	159
2.2 Gjerningsbeskrivelsen	159
2.3 Skyldkravet	159
KAPITTEL 8 Krigsforbrytelser	161
1. Begrepet krigens folkerett.....	161
2. Begrepet krigsforbrytelser.....	164
3. Krigsforbrytelser i folkeretten.....	165
3.1 Hjemmel	165
3.2 Gjerningsbeskrivelsen	166
3.2.1 Vilkåret om væpnet konflikt	166
3.2.2 Betydningen av skillet mellom internasjonale væpnede konflikter og interne væpnede konflikter	168
3.2.3 Handlingene	169
(1) Problemstilling	169
(2) Forbrytelser mot beskyttede personer	172
(3) Forbrytelser mot beskyttet eiendom	173

3.2.4 Forbrytelser ved bruk av ulovlige stridsmidler og ulovlige stridsmetoder	174
(1) Internasjonale konflikter	174
(2) Interne konflikter	176
(3) Særskilt om å nekte en person retten til en rettferdig rettssak	177
3.3 Skyldkravet	178
4. Krigsforbrytelser i norsk rett	178
4.1 Historikk	178
4.2 Gjerningsbeskrivelsen	179
4.3 Skyldkravet	180
4.4 Norges engasjement i Afghanistan	181
4.5 Det norske jødeoppgjøret etter andre verdenskrig.....	182
KAPITTEL 9 Tortur	185
1. Begrepet tortur. Oversikt	185
2. Straffbar tortur i folkeretten	187
2.1 Oversikt.....	187
2.2 Gjerningsbeskrivelsen	188
2.2.1 Torturhandlingen	188
2.2.2 Gjerningspersonen	189
2.3 Skyldkravet	190
2.4 Særskilt om tortur i amerikanske fangeleirer	190
3. Straffbar tortur i norsk rett.....	191
3.1 Oversikt.....	191
3.2 Gjerningsbeskrivelsen i strl. 2005 § 174	192
3.2.1 Torturhandlingen	192
(1) Oversikt	192
(2) Bokstav a: «med forsett å oppnå opplysninger eller en tilståelse»	194
(3) Bokstav b: «med forsett å avstraffe, true eller tvinge noen»	194
(4) Bokstav c: «på grunn av personens religion eller livssyn, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, homofile orientering, nedsatte funksjonsevne eller kjønn»	195
3.3 Gjerningspersonen	195
3.4 Fullbyrdelse	196
3.5 Skyldkravet	196
3.6 Grov tortur – strl. 2005 § 175	197
3.7 Tortur i Norge?	197

KAPITTEL 10 Terror.....	201
1. Begrepet terror	201
2. Straffbar terror i folkeretten	202
2.1 Terror er ikke straffbart som egen forbrytelseskategori	202
2.2 FNs terrorliste.....	203
3. Straffbar terror i norsk rett.....	203
3.1 Historikk.....	203
3.2 Oversikt.....	205
3.3 Strl. 2005 § 131. Terrorhandlinger.....	206
3.3.1 Generelt om gjerningsbeskrivelsen	206
3.3.2 Bokstav a: forstyrre alvorlig en funksjon av grunnleggende betydning i et samfunn	207
3.3.3 Bokstav b: skape alvorlig frykt i en befolkning	209
3.3.4 Bokstav c: urettmessig tvang mot et land eller en mellomstatlig organisasjon	210
3.4 Strl. 2005 § 132. Grove terrorhandlinger	210
3.5 Strl. 2005 § 134: Terrortrussel	211
3.6 Skyldkravet ved overtredelse av strl. 2005 §§ 131, 132 og 134	212
 KAPITTEL 11 Bruk av masseødeleggelsesvåpen.....	 215
1. Begrepet masseødeleggelsesvåpen	215
2. Biologiske og kjemiske våpen	216
2.1 Hva kjemiske og biologiske våpen er	216
2.2 Kjemiske og biologiske våpen og straff	216
2.2.1 Folkeretten	216
2.2.2 Norsk rett.....	217
3. Atomvåpen	217
3.1 Hva atomvåpen er, mengde og spredning	217
3.2 Atomtrusselen: fra Russell-Einstein manifestet til dagens situasjon	219
3.3 Traktater som gjelder atomvåpen.....	223
3.4 Atomvåpen og straff.....	226
3.4.1 Folkeretten	226
3.4.2 Norsk rett.....	228
3.5 Særskilt om trussel om bruk av atomvåpen	228
4. Oppsummering og konklusjon	229

DEL IV Noen fellesspørsmål.....	231
KAPITTEL 12 Avtaler om å begå straffbare handlinger	233
1. Problemstilling. Begrepet avtale	233
2. Straffbare avtaler om de mest alvorlige forbrytelser	235
KAPITTEL 13 Forsøkshandlinger.....	237
1. Problemstilling. Begrepet forsøk.....	237
2. Forsøkshandlingens nedre grense	238
2.1 Norsk rett.....	238
2.2 Folkeretten.....	239
KAPITTEL 14 Medvirkningshandlinger.....	241
1. Begrepet medvirkning	241
2. Norsk rett	243
2.1 Oversikt og problemstilling.....	243
2.2 Noen tilfeller av straffbar medvirkning i norsk rett.....	247
2.2.1 Medvirkning til aggresjonsforbrytelsen	247
2.2.2 Medvirkning til folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelser.....	247
2.2.3 Medvirkning til tortur.....	248
(1) Oversikt	248
(2) Norges engasjement i Afghanistan.....	249
(3) Aker Kværners virksomhet på Guantanamo	250
(4) Konklusjon	253
2.2.4 Medvirkning til terrorhandlinger	253
(1) Oversikt	253
(2) Strl. 2005 § 135: Terrorfinansiering.....	254
(3) Strl. 2005 § 136: Oppfordring, rekruttering og opplæring til terrorhandlinger	255
(4) Strl. 2005 §§ 160, 161 og 137: Medvirkning til unndragning fra straff for terrorhandlinger	256
3. Folkeretten.....	257
3.1 Medvirkningshandlingene.....	257
3.2 Særskilt om den såkalte Joint Criminal Enterprise-doktrinen	260
4. Skyldkravet for medvirkningshandlinger i norsk rett og i folkeretten.....	261
5. Oppsummering. Forholdet mellom medvirkningsansvaret i norsk rett og i folkeretten	262

KAPITTEL 15 Tilregnelighet	263
1. Problemstilling. Begrepet tilregnelighet	263
2. Alder	263
3. Mentale avvikstilstander	264
4. Rustilstander	265
KAPITTEL 16 Straffrihetsgrunner	267
1. Problemstilling. Begrepet straffrihetsgrunn	267
2. Nødssituasjoner	268
3. Ordre fra overordnet	272
KAPITTEL 17 Foreldelse	275
1. Problemstilling. Begrepet foreldelse	275
2. Norsk rett	275
3. Folkeretten	276
KAPITTEL 18 Konkurrans	277
1. Problemstilling. Begrepet konkurrans	277
2. Noen konkurransspørsmål	278
2.1 Aggresjonsforbrytelsen	278
2.2 Folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser	278
2.3 Tortur	281
2.4 Terror	281
2.5 Bruk av masseødeleggelsesvåpen	282
KAPITTEL 19 Straff og andre reaksjoner	283
1. Oversikt	283
2. Norsk rett	283
3. Folkeretten	285
 DEL V Tilbakeblikk og fremtidshåp	 287
KAPITTEL 20 Om straff og andre virkemidler for å reduere forekomsten av internasjonale forbrytelser....	289
1. Internasjonale forbrytelser i norsk rett og i folkeretten	289
2. 1945–2010: Fra makt til rett og tilbake igjen	290
3. Straffeforfølgning av internasjonale forbrytelser	295
4. Lederes dobbeltmoral og retorikk	300
5. Forhold som kan ha betydning for å redusere forekomsten av internasjonale forbrytelser	303

5.1 Problemstilling.....	303
5.2 Regler om straff og håndheving av dem.....	304
5.3 Nedrustning og kontroll med våpenhandel.....	304
5.4 Bekjempelse av korrupsjon	307
5.5 Frivillige organisasjoner, fredsaktivister, varslere og massemedia.....	308
5.6 Jurister.....	311
KAPITTEL 21 En drøm	313
Kilder	
1. Konvensjoner og traktater	317
2. Lover.....	323
3. Forskrifter og rundskriv.....	328
4. Forarbeider.....	329
5. FN-dokumenter	329
6. Bøker og utredninger	330
7. Artikler	335
8. Rettsavgjørelser	337
8.1 Internasjonale.....	337
a. Nürnberg-domstolen (International Military Tribunal – IMT)	337
b. Jugoslavia-domstolen (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia – ICTY)	337
c. Rwanda-domstolen (International Criminal Tribunal for Rwanda – ICTR)	338
d. Den internasjonale domstolen (International Court of Justice – I.C.J.)	338
e. Den europeiske menneskerettsdomstolen (European Court of Human Rights – ECHR)	339
8.2 Norske.....	339
9. Nettsider	340
10. Andre kilder.....	342
Registre	
1. Forkortelser.....	345
2. Personer	345
3. Emner	350